

HET LEVEN VAN CELIO

Mauro Corona

Het leven van Celio

Uit het Italiaans vertaald
door Marieke van Laake

De uitgever heeft er in overleg met de auteur en de vertaler voor gekozen de woorden en zinnen in het Ladinisch, de officieel erkende taal van Trentino-Süd Tirol, te laten staan. De vertaling staat in noten onder aan de pagina.

Uitgegeven middels een overeenkomst met Mauro Corona i.s.m.
Malatesta Literary Agency en 2 Seas Literary Agency

De uitgeverij is er niet in geslaagd de rechthebbenden van het omslagbeeld en de auteursfoto te achterhalen. Eenieder die meent rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met de uitgeverij.

Oorspronkelijke titel *L'ultimo sorso. Vita di Celio*

© 2020 Mondadori Libri S.p.A., Milaan

© 2023 Nederlandse vertaling Marieke van Laake /

Uitgeverij Wereldbibliotheek

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp Rouwhorst + Van Roon

Omslagbeeld © iStockphoto

Beeld binnenzijde omslag naar een affiche van D.Z. (ca. 1935)

Foto auteur © ritratto

NUR 302

ISBN 978 90 284 5077 6

www.wereldbibliotheek.nl

Voor de heilige drinkers

Attentie

Om misverstanden en problemen te voorkomen volgt hier enige uitleg.

De hoofdpersoon van deze roman heeft nooit bestaan. Celio is puur een bedenkssel van de auteur. Een brutaal Pessoaans heteroniem. Het uitwerken van persoonlijke gedachten en andermans overtuigingen heeft ertoe geleid dat hij in de loop der jaren leven, consistentie en karakter heeft gekregen.

Op deze tragische en geniale avonturier enten zich, als takken op een stam, zijn helpers. Bestaande personages, bekende, uitgeslapen mensen. Hun filosofieën, hun levensstijl, hun uitspraken hebben, in goede en kwade zin, mijn bestaan beïnvloed. En misschien ook dat van anderen. Probeer hier geen analogieën met iemand te ontdekken. Het zou verloren tijd zijn. Maar iedereen is vrij om het wél te doen als hij dat wil. Raadsels maken de dagen interessant.

Ik ben het lot dat tot Celio heeft geleid dankbaar. En ook mijn pen bedank ik. Ik had een dergelijke meester nodig en ik heb hem gecreëerd. Ergens heeft de mysterieuze vriend echt geleefd. Hij heette niet zo, en de mensen zijn hem vergeten. Men vergeet graag lieden die bij voorbaat alles betwisten, rebellen en heethoofden. Mensen die ons al onze valsheden, hypocrisie en leugens in het gezicht spugen. Van hen was

Celio het beste voorbeeld. En daarom gehaat en slecht behandeld.

En tot slot: eventuele verbanden of gelijkenissen met werkelijke feiten, personen of zaken moeten als zuiver toevallig worden beschouwd.

Erto, 30 juli 2020, 08.03 uur

I

Celio werd geboren onder de luchten van Palazza en Carmelia, gebaarnd in het gras, zoals geiten. De weiden van Palazza en Carmelia bloeien op achttienhonderd meter, in het hoge Val Zemola. Daar hooiden mannen en vrouwen, ze bleven vijfenveertig dagen daarboven. Celio's moeder maakte deel uit van die horde, haar taak was harkster. Ze harkte het hooi bijeen aan het eind van de twee kilometer lange velden. Vanaf de rand van het hooiveld keek je uit op het ravijn. Meerdere mensen waren naar beneden gevallen en daar gebleven. Een enkeling was geduwd.

Het was rond het middaguur toen zijn moeder hem in het gras spuugde, als de braakbal van een roofvogel. Nadat hij de luchten van Carmelia en Palazza had gezien, brandde het kind zich aan de vuurpot van juli. Toen begreep de vrouw dat ze iets heel doms had gedaan. Omdat de bevalling nabij was, had ze thuis moeten blijven. Maar nu was het gebeurd en moest ze haar fout herstellen. Ze hief het kind hoog in de lucht en besloot het Celio te noemen, geboren onder de *cieli*, de luchten, van Palazza en Carmelia, op een bos hooi, zoals Christus. Een arend, met één enkele vlek onder de vleugels, dook naar beneden om dat wat er van de navelstreng en de placenta over was op te pikken. Enkele vrouwen wasten de kraamvrouw en de maaiers hielpen haar op de slee, een armvol hooi als matras.

Op de dag van zijn geboorte kreeg Celio de eerste klappen. Een lot voor altijd getekend, daarboven, aan de voet van de Monte Palazzo, recht tegenover de Ludinia. De slee met zijn onstabiele lading, door Pilo dal Crist over de hellingen geleid, sloeg om. De man had haast, hij maakte zich zorgen om de vrouw. Moeder en boreling rolden naar beneden over het door de zeisen kaalgeschoren veld. Geen gras meer, maar korte, scherpe stelen. Niets ernstigs, krassen en schaafwonden, maar gevaarlijk voor een kind van nog maar een paar uur oud. Zo kreeg Celio zijn hooidoop.

Het was 21 juli 1910. Die dag kwam een onfortuinlijk kind met een groot hart ter wereld. Eenmaal volwassen zou hij bij mensen die oppervlakkig met hem in aanraking kwamen een indruk nalaten van menselijkheid, intelligentie en zachtheid. In het dorp is hij nog steeds legendarisch en zijn vernietigende opmerkingen worden ook nu nog vaak geciteerd.

Voor ze haar op de slee legden, kwam een vrouw naderbij die zei: *'Efa, podéit ste dho.'*¹ *'L'era 'fegn da fi,'*² antwoordde ze. En ze herinnerde haar eraan dat Rosa Dalpinco haar derde kind ook in de bergen had gebaard, onderaan de hellingen van de Buscada. En dat alles goed was afgelopen. Dat aan de voet van de rotsen geboren kind werd een voortreffelijke alpinist. Vele jaren later vertelde Rosina, niet zonder een zekere trots, dat haar zoon meteen nadat hij geboren was al naar boven keek. En de eerste top die hij beklom was die van de Buscada, dertien jaar later. Dat vertelde Efa aan de

1 'Genovefa, je had beneden kunnen blijven.'

2 'Er moest gehooïd worden.'

vrouw. Celio verging het ook zo, hij werd bergbeklimmer. Iemand die in de openlucht wordt geboren moet kunnen ademen, diep ademen, de longen vullen en naar grote hoogte klimmen.

Nadat ze haar naar de voet van de weiden hadden gesleept, improviseerden ze met stokken van dennenhout een brancard om haar daarop naar de Passo Scalét te vervoeren. Een hele onderneming om daar te komen! Een vier kilometer lang pad maakte dat mogelijk, het was smal en kronkelig, slingerde tussen honderdjarige bergdennen en door bliksem getroffen lariksen door. Op de Passo Scalét nam de vrouw plaats op een andere slee, ook weer met hooi als matras en opnieuw getrokken door Pilo dal Crist. Na vier uur kwamen moeder en zoon van de weiden van Palazza en Carmelia aan in het dorp. Ze roken allebei naar hooi, een geur waarvan Celio zijn hele leven zal houden. Als we op jacht waren, ik jong en baardloos, hij volwassen, en hij rook dat er in de buurt een veld was gemaaid, bleef hij ineens staan, alsof hij tegen een muur was gelopen. ‘Laat me het hooi ruiken,’ zei hij. Dan richtte hij zijn gezicht naar waar de wind vandaan kwam en snoof de geur van het droge gras op, zijn neus krullend als een bronstige gems in november.

Zijn moeder heeft hem vast wel verteld over zijn geboorte. Maar ik vermoed dat zijn verlangen naar hooi hem werd geschonken op die dag in juli, tijdens de epische tocht op de slee, languit op het geurige gras. Dat vind ik een mooie gedachte.

Wie geen vader had werd in die tijd aangegeven als zoon van N.N. Celio stond met die afkorting geregistreerd. En zo is het altijd gebleven. De achternaam van die man, een instinc-

tief filosoof, geniale alpinist, vriend en (om met Erri de Luca te spreken) ‘presocratische’ leermeester, zal ik weglaten. Voor een biografie is die niet nodig. Een voornaam is genoeg. Die van hem glijdt langs als een wolk aan een heldere hemel in juli.

Het kind dronk moedermelk om te groeien. Hij schoot op als een paddenstoel. Efa ging die zomer niet meer terug naar de hoge weiden. Druk met de zorg voor het kind accepteerde ze het moederen. Af en toe vroeg ze aan terugkerende vrouwen nieuws over het hooien. ‘*On deboth tirè cod,*’³ antwoordden ze.

Voeding volgde op voeding en Celio opende zijn ogen op de wereld. En sloot ze niet meer, zelfs niet toen hij dood was. Ze moesten zijn oogleden als rolluiken naar beneden trekken. Het kind groeide even snel als deeg met gist. Timmerman Chechin de L’alba holde een stuk stam van een alpenden uit en vormde dat om tot een wieg. Die naar hars rook. Efa hing hem aan het plafond, met een touw aan elk van de hoeken. Het kind begon te schommelen. Het sliep boven een leegte, net als zwaluwen. Misschien begon hij ook hierdoor al heel jong aan rotsen te hangen. Hij heeft zijn voeten altijd boven een afgrond gehouden, evenals zijn blik en ook zijn instinct. Een duwtje tegen de wieg en het schommelen duurde minutenlang, mama had tijd voor haar bezigheden. Toen hij een beetje groter werd, hief hij zijn hoofdje op, leunde naar buiten en keek naar beneden. Eén meter twintig lucht scheidde hem van de larikshouten vloer. Het leek hem ongetwijfeld een gapende diepte. Zo moest hij wennen aan de

3 ‘We zijn bijna klaar.’

leegte, aan die afwezigheid van consistentie die in zijn leven altijd aanwezig zou zijn. Intussen schommelde de wieg, het kind at en groeide. Nieuwsgierig en stil. De moeder, altijd druk, nam hem 's avonds in haar armen, voor ze in slaap viel.

Celio leefde alleen, ook als volwassene. Hij sloot zich bij niemand aan, niet bij vrienden, niet bij leeftijdgenoten, geen confidenties of geklets. Ondanks enkele liefdes, voorbijgevoegen op de willekeur van het lot als uitgebloeide paardenbloemen op de wind, was zijn bestaan een boom zonder buren. Zelden beroerde ander gebladerte zijn loof. Bomen raken elkaar als de wind ze duwt, maar daarvoor moeten ze wel naast elkaar staan. Celio zorgde ervoor de bomen om hem heen te kappen. Allemaal, zonder uitzondering, met opzet, welbewust. En vooral zonder spijt. Niet omdat hij zijn gelijken vijandig gezind was, maar om hen niet te schaden. Hij bleef een eenzame lariks, als een pijnlijke doorn geplant in de borstkas van het leven.

De tweede duikeling na zijn geboorte was toen hij vijftien maanden oud was. Hij vloog uit de hangende wieg en landde op de planken vloer. Efa was erop voorbereid en had een paar handen hooi onder de wieg gelegd. Ondanks haar voorzichtigheid had de val gevolgen. Een dreun op zijn hoofd en een kapotte rechterschouder. Die bleef toen hij opgroeide lager dan de andere. Eenmaal groot hief hij bij het drinken de arm maar half op, en om het glas te kunnen legen boog hij het bovenlijf. Hij begon al heel jong met drinken. Vaak draafde hij door, vertelde fantastische, wonderbaarlijke verhalen. In plaats van naar hem te luisteren, maakten ze hem uit voor leugenaar. Of voor gek. Zijn moeder weet zijn rare

verhalen aan de dreun op zijn hoofd bij de val uit het vliegende bed. ‘*No l’è stè pi just,*’⁴ zei ze tegen haar buurvrouwen.

De winter van 1910 was streng. Dat zeggen ze hierboven tenminste. Zo koud dat je vingers braken als je ze boog, vogels, terwijl ze vlogen, naar beneden vielen, bomen ’s nachts explodeerden met knallen om bang van te worden. Een harde winter, maar minder erg dan die van het jaar ervoor, die zo streng was dat hij in de herinnering der seizoenen is blijven hangen. Efa beschikte over een grote voorraad hout, had een koe en de drie hoofdzaken: veevoer, meel en kaas. En verder vlees, ingezouten en gerookt, aardappels, wol, worsten en geduld. Alsook een vat wijn van twee hectoliter. Ze zei voor de gasten, maar ze dronk hem zelf. Intussen groeide het kind en gaf blijk van onverdraagzaamheid bij alles wat zijn moeder van hem wilde. Slapen deed hij nauwelijks en als hij sliep, dan was het maar voor even. Huilen deed hij wél. Om zijn zin te krijgen huilde hij aan één stuk door, tot zijn kleertjes doorweekt waren van de tranen. Zijn moeder liet hem begaan. Celio gaf niet op, huilde maar door, toonde karakter. Totdat zij gedwongen was hem als een vertrapte bloem uit zijn *cuna*⁵ te halen. Ze voerde hem met wat ze voorhanden had, maar het kind was kieskeurig, accepteerde niet alles. Hij spuugde uit wat hem niet beviel, zoals hij, eenmaal groot, zogenaamde vrienden en hypocrieten uitspuwde. Celio is altijd een zeis geweest, hij maaide het gras

4 ‘Daarna is het nooit meer goed met hem gekomen.’

5 wieg

om zich heen weg, of het nu goed of slecht gras was. Hij wilde alleen zijn en dat lukte hem. Het was geen arrogantie of ijdelheid, en ook keek hij niet op de mensen neer. Hij zei mij dat hij hun geuren rook, en die deugden niet. Immuun voor vooroordelen, maaide hij niet a priori, vaak liet hij zich door de mensen benaderen. Hij wilde ze begrijpen, hun smaak proeven tussen de tanden van de voorzichtigheid. Zelden verteerde hij iemand, hij spuugde vrijwel iedereen uit. Daar leed hij niet onder, hij had geleerd genoeg te hebben aan zichzelf.

Ik beschouw het als een uniek privilege, een onmetelijk geluk, dat ik in zijn nabijheid heb mogen verkeren. Ook nu weet ik nog steeds niet precies waarom hij mij niet buiten zijn bestaan sloot. Zeker, het was niet gemakkelijk om de wonden van zijn leven binnen te dringen, ze met eigen ogen te aanschouwen, ze altijd geopend te zien en niets te kunnen doen. Maar toen ik aanklopte, opende hij de deur. Hij deed hem niet helemaal open. Aanvankelijk gluurde hij door een spleet, alsof hij meer duidelijkheid wenste, of zich niet wilde blootgeven, of mij wilde vragen wat ik kwam doen. Ik wilde hem graag leren kennen. Ik voelde dat ik van die man alleen maar kon leren, ook al onderwees hij niemand. Hij gedroeg zich op een natuurlijke manier en leefde het leven, dát onderwees hij. Iemand die een beroep wil leren zegt tegen zichzelf: 'Ik moet het stelen met de ogen.' Van Celio stal ik ook met mijn oren. Elk woord van hem een les, elke uitspraak een steek met de guts om het beeld vorm te geven. Zijn beweringen, opmerkingen, aforismen maakten, indien goed overdacht, het pad naar de toekomst vrij.

II

Volgens de verhalen liep hij al voor hij één jaar was, en zo voorlijk met lopen, wilde hij afstanden afleggen. Vanaf toen werd Efa's leven hectisch. Het jongetje, levendig en snel, wilde zien, op onderzoek uit, begrijpen. Hij wilde obstakels overwinnen, omhoog en omlaag gaan, net als het bestaan. De wieg, die inmiddels gevaar opleverde, werd losgemaakt van de touwen. Celio was al een keer in de afgrond gevallen. Pilo dal Crist was ertegen. Hij zei: 'Efa, als je het gevaar wegneemt, leert hij nooit het te overwinnen. Hij zal niets leren. Leer hem naar beneden en weer naar boven te gaan zonder te vallen, anders gaat hij de strijd met het leven niet aan.'

*'Al se copa.'*¹

'Als je het hem goed leert, valt hij niet dood, dan vindt hij het leuk.'

Nadat hij dit had gezegd, hing maaier Pilo dal Crist de wieg weer aan de touwen, nu een beetje lager. Hij tilde Celio op en gooide hem in de cuna. Het kind probeerde eruit te klimmen en viel naar beneden. Pilo ving hem op en gooide hem terug. Het kindje probeerde opnieuw over de rand te klimmen en duikelde natuurlijk weer naar beneden. De man redde hem nogmaals en zette hem ook nu terug in de wieg.

1 'Dan valt hij dood.'

Toen hij weer probeerde eruit te klimmen, plaatste Pilo de handjes van het kind op de rand van de wieg en hielp het bij het naar beneden komen. Het kleintje klemde de rand stevig vast en liet zich naar beneden zakken. Zonder te vallen raakte hij met zijn tenen de vloer. Na drie dagen op en neer klom Celio zonder te vallen de wieg in en uit.

‘Gezien?’ zei Pilo tegen Efa.

‘*Insciamò no me fit,*’ antwoordde de vrouw. ‘*To ge dis in fal, al se fè mel.*’²

Vele jaren later denk ik over een en ander na en komt de gedachte bij me op dat Pilo misschien wel de vader van Celio was. Waarom niet? Zou hij die N.N. zonder gezicht zijn? Het was mogelijk. Anders valt de constante aandacht die Pilo het kind schonk moeilijk te begrijpen. Als iemand daar iets over zei, reageerde hij vaag. Hij zei dat het mededogen was, hij had met moeder en zoon te doen, probeerde ze op de een of andere manier te helpen. Er waren in die tijd een paar kinderen zonder vader of moeder in het dorp. Dan vraag je je af: waarom voedde de goede Pilo ook die niet op? Waarom alle aandacht voor de kleine Celio en niet voor de anderen? We weten het niet en niemand zal het ooit weten. In ieder geval was Pilo dal Crist de eerste leermeester van Celio. En wat voor een! Hij leerde hem de leegte van de rotswanden, van de lastigste bergen, van de moeilijkst begaanbare passages te bedwingen. Hierin had de meester succes. De poging om hem de leegte van het leven te laten bedwingen mislukte daarentegen.

2 ‘Ik vertrouw het nog niet. Je leert hem gevaarlijke dingen, hij zal zich pijn doen.’

Het oefenen in het in en uit de wieg klimmen versterkte de armpjes van het jongetje en maakte dat hij zijn schouder weer een beetje kon gebruiken. Hij was handig geworden in dat spel. Hij pakte met zijn handjes de rand vast, zette zijn hieltje ernaast, trok zijn lijfje op, waarbij hij zo rood werd als een tomaat, en hop, een draai en hij tuimelde in de wieg. Zelfde manoeuvre in tegenovergestelde richting bij het naar beneden gaan. De volgende stap van de meester was dat hij zijn pupil leerde in moeilijke situaties overeind te blijven. Hij zette hem rechtop in de wieg en liet die schommelen. Het kind viel op zijn buik of op zijn billen. Dagen achtereen alleen maar vallen. Maar Pilo had het geduld van iemand die gelooft in het uiteindelijke succes. Hij was sterk omdat hij kon wachten. En omdat hij zeker was van het resultaat hield hij vol. Eindelijk begreep het kind het, en begon tegenwicht te geven. Wieg naar voren, lichaam naar achteren, en omgekeerd. Zelfs bij krachtige afzetten viel het kind niet. Maar ook dit keer faalde de trainer. Cello was later bij de harde dreunen van het leven niet in staat overeind te blijven.

De tijd van de ontdekkingen brak aan. Toen het jongetje twee was, zette Efa hem in haar draagmand om met hem naar de plek te gaan waar hij vandaan kwam: de weiden van Palazzo en Carmelia. Het was de dag van zijn verjaardag. De hemel was een bloedhete teil die gloeiende houtskool uitgoot. Zijn moeder, die weer ging hooien, droeg het kind naar boven. Ik geloof niet dat hij de geur herkende van het hooi waarmee hij was gedoopt. Ook zal hij zich de plek niet hebben herinnerd waar hij was geboren. Toch denk ik graag dat het wel zo is, dat hij alles heeft gevoeld en geroken. De kro-

nieken verhalen van een gefascineerd om zich heen kijkend kind. Gezeten in de schaduw van een rotsblok, vastgebonden met een touw om zijn middel om te voorkomen dat hij naar beneden zou rollen, zat het alles te observeren. Zo wordt verteld. Een wild geitje, met de kolos van de Buscada als oppas. Op 21 juli 1912, naast dat rotsblok, werd Celio twee jaar. Er restten hem nog drieënzestig. Om het te vieren dronk Pilo wijn uit de *baril*,³ geholpen door andere maaiers. Ik weet wat het betekent, wijn drinken op verzengende julidagen. Misschien werd de man dronken, maar dat is niet zeker. Wat we weten is dat Pilo een holle stengel nam, hem in de baril stak en een slok wijn opzoog. Hij bracht de stengel naar de lippen van het kind en blies hem de nectar, die naderhand zijn lot bepaalde, in de mond.

Efa gaf de maaier op zijn donder: ‘*Susto mat?*’ schreeuwde ze. ‘*L’è ’n canaj!*’⁴

‘Hij is jarig,’ zei Pilo onverstoorbaar, ‘laat hem feesten.’

Het kind was er niet blij mee. De sterke, zure smaak bracht het aan het hoesten zoals wanneer iets in het verkeerde keelgat schiet. Efa klopte het op de rug terwijl ze Pilo uitschold. Het kleintje hield op met hoesten en braakte. Maar het gif was intussen geïnjecteerd, de adder van de alcohol had Celio op jonge leeftijd gebeten. Hij had zijns ondanks zijn eerste dronkenschap te pakken. In de loop van de tijd zou hij, zonder te hoesten of er een druppel van uit te spugen, aan wijn gewend raken. Zo gewend dat hij er niet meer buiten kon.

Die zomer ademde het kind heel wat lucht in van de wei-

3 vat

4 ‘Ben je gek, het is een kind.’

den van Carmelia en Palazza. Als zijn moeder de peuter niet in haar draagmand droeg, vervoerde Pilo hem op de rug. De meester wees hem op de gevaren, leerde hem er niet bang voor te zijn, maar ook om ze niet te onderschatten. Ze trotseren oké, er losjes mee omgaan nooit. Hij pakte de adders bij hun staart en hield ze omhoog, voor de neus van het kind, dat probeerde ze aan te raken.

‘Nee,’ zei Pilo, ‘naar deze mag je alleen maar kijken.’ Met duim en wijsvinger pakte hij ze vast achter hun kop en liet ze in een dorre tak bijten. Zo ontteden ze zich van het gif. De man wreef met het stokje over de gewrichten van zijn ellebogen, ervan overtuigd dat het dodelijke vocht hielp tegen de pijn. Idem met bijen. Waar hij door artrose of andere kwalen pijn voelde, liet hij zich steken. Hij deed er drie in een glazen potje en plaatste dat omgekeerd op de pijnlijke plekken. Natuurlijk staken ze daar. Pilo zei dat het genezend werkte. Ik kan niet zeggen of Celio zich die lessen herinnerde. Ik kan wel zeggen dat ik later van hem leerde om adders met de handen te vangen en ze in een dorre tak te laten bijten. Celio at ze ook, ze waren heerlijk. Hij sneed de kop eraf, vilde ze door de huid naar beneden te trekken, haalde de minuscule ingewanden eruit, even afspoelen en hup de boter in. Ik heb er samen met hem pannenvol van gegeten: adders en veldslangen, allemaal in de gesmolten boter verdronken. Totdat een van die kwaadaardige slangen besloot wraak te nemen voor al die verorberde soortgenoten. Celio vertelde me hoe hij eens op jacht was bij de Fondi di Pagnach. Het was juli, tegen het eind van de maand. De hitte boorde zich dwars door zijn hoed, de loop van zijn geweer was gloeiend heet. Hij had niets geschoten en besloot